

TUBERKULYOZ KASALLIGIGA CHALINGAN BEMORLARDA HAMROH QANDLI DIABET KASALLIGINING AHAMIYATI

Xaitova Iroda Xolmurod qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi termiz filiali assisstanti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14543478>

Kirish

Tuberkulyoz va qandli diabet dunyo miqyosida keng tarqalgan ikki asosiy surunkali kasallik hisoblanadi. Har ikki kasallik inson organizmiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi va birgalikda uchragan holatlarda bemor salomatligiga yanada og'irroq ta'sir qiladi. Qandli diabet (QD) bilan og'rigan bemorlarda immunitetning pasayishi tufayli tuberkulyoz (TB) rivojlanish xavfi yuqori bo'ladi. Ushbu tezisda tuberkulyozga chalingan bemorlarda hamroh qandli diabet kasalligining ahamiyati, uning oqibatlari va davolash strategiyalari tahlil qilinadi.

Qandli diabet va immunitet tizimi o'zaro bog'liqligi

Qandli diabet organizmning metabolik jarayonlariga ta'sir ko'rsatadigan surunkali kasallik bo'lib, insulin ishlab chiqarish yoki utilizatsiyasi buzilishi bilan tavsiflanadi. Diabet bilan og'rigan bemorlarda immunitet zaiflashadi, bu esa infeksiyalarga, ayniqsa, tuberkulyozga moyillikni oshiradi. Qandli diabetning quyidagi jihatlari TB rivojlanishiga hissa qo'shadi:

- Hujayraviy immunitetning zaiflashishi: Makrofag va T-hujayralarning samaradorligi pasayadi, bu esa Mycobacterium tuberculosis bakteriyalariga qarshi kurashishni qiyinlashtiradi.
- Organizmning yallig'lanish javobi buzilishi: Bu o'pka to'qimalarining yallig'lanishiga olib kelib, TB bakteriyalarining faol ko'payishini qo'llab-quvvatlaydi.

Tuberkulyoz va qandli diabetning birgalikdagi oqibatlari

1. Kasallikning og'ir kechishi:

QD bilan birga kechayotgan TB bemorlarda kasallikning og'ir shakllari kuzatiladi. O'pka shikastlanishining hajmi katta bo'lib, davolanish jarayoni uzoq davom etadi.

2. Dori vositalarining samarasizligi:

Diabet bemorlari TBni davolashda ishlatiladigan dorilarga nisbatan sezgirligini yo'qotishi mumkin. Bu holat dorilarga rezistent tuberkulyoz rivojlanish xavfini oshiradi.

3. Kasallikning qaytalanish ehtimoli:

Qandli diabet TB bilan og'rigan bemorlarda kasallikning qaytalanishi xavfini sezilarli darajada oshiradi. Bu, ayniqsa, qand miqdorini nazorat qilish qiyin bo'lgan bemorlarda uchraydi.

4. Yuqori o'lim darajasi:

Ikkala kasallikning birgalikda kechishi o'lim xavfini sezilarli darajada oshiradi.

Bu, ayniqsa, qandli diabetning og'ir darajalarida yaqqol namoyon bo'ladi.

Davolash va oldini olish strategiyalari

1. Kombinatsiyalangan davolash usullari:

- Tuberkulyozga qarshi dorilarni qandli diabetni nazorat qiluvchi dorilar bilan birgalikda qo'llash muhim ahamiyatga ega. Insulin yoki gipoglikemik dori vositalari bemorning holatiga qarab tanlanadi.

- TBni davolash davomida qand miqdorini muntazam nazorat qilish talab qilinadi.

2. Sog'lom turmush tarzini shakllantirish:

- Parhezga rioya qilish, qondagi qand miqdorini nazorat qilish va immunitetni mustahkamlash muhimdir.

- Jismoniy faollikni oshirish nafaqat diabetni nazorat qilishga, balki TBni oldini olishga ham yordam beradi.

3. Vaqtida tashxis qo'yish:

- QD bilan og'rigan bemorlar muntazam ravishda TBga skrining o'tkazishlari kerak. Bu TBning erta bosqichida aniqlanishini ta'minlaydi va davolanishni osonlashtiradi.
- TB bilan og'rigan bemorlarda esa qandli diabetni aniqlash uchun glyukoza darajasini o'lchash tavsiya etiladi.

4. Jamoatchilik sog'lig'ini yaxshilash:

- QD va TB bilan bog'liq muammolarni kamaytirish uchun jamoatchilik o'rtasida keng ko'lamli tushuntirish ishlari olib borilishi lozim.

- Davolashga integratsiyalashgan yondashuvni qo'llash zarur.

Ilmiy tadqiqotlardan natijalar

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, diabet bilan og'rigan bemorlarda TB rivojlanish xavfi diabetga chalinmaganlarga nisbatan 3-5 baravar yuqori bo'ladi.

Masalan, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar TB va QD o'rtasida kuchli o'zaro bog'liqlik borligini tasdiqlagan. Hindiston va Xitoy kabi TB va QDning keng tarqalgan hududlarida olib borilgan tahlillar bu ikki kasallikni integratsiyalangan tarzda davolash zaruratini ta'kidlaydi.

Xulosa

Tuberkulyoz va qandli diabet birgalikda og'ir asoratlar keltirib chiqaradigan kasalliklar bo'lib, ularga integratsiyalangan tarzda yondashish zarur.

QD TB rivojlanishiga zamin yaratadi va kasallikning og‘ir kechishini kuchaytiradi.

Shuning uchun qandli diabet va tuberkulyozning birgalikdagi oqibatlarini kamaytirish uchun diagnostika, davolash va profilaktika choralari kuchaytirilishi lozim.

Bu esa nafaqat bemorlarning salomatligini tiklashga, balki jamoat sog‘lig‘ini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO). “Global Tuberculosis Report 2023.” <https://www.who.int>
2. Harries, A.D., et al. “The Influence of Diabetes Mellitus on Tuberculosis Treatment Outcomes.” *The International Journal of Tuberculosis and Lung Disease*, 2020.
3. Alisjahbana, B., et al. “Diabetes Mellitus and Tuberculosis: The Impact of the Diabetes Epidemic on Tuberculosis Incidence and Prognosis.” *Tropical Medicine & International Health*, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. “Tuberkulyozni diagnostika va davolash bo‘yicha milliy ko‘rsatmalar.” Toshkent, 2022.
5. Kumar, N., et al. “Prevalence and Risk Factors of Tuberculosis in Diabetes Mellitus Patients.” *Journal of Clinical Medicine Research*, 2021.